

ארכיון מעין-צבי

תעוד חברים ברשם-קול

לסלו חיים

זכרונות חיים

בשנים 1914 - 1986

הוקלט בשנת: 1986

מספרי קלטות: 3839

עריכה ע"י: אוונ אדוריאן

ראיון ע"י: שולמית קוגלמן

חיים לסלו

ילדות

היום יום ראשון ה- 20.7.1986, שמי חיים לסלו, שמי בלועזית היה אדמונד לסלו בשם חיבה גינגה.

אני יושב לשם הראיון הזה יחד עם אווי גורס בחדרה במעין צבי, הארץ בה נולדתי היתה הונגריה של אז, הכפר בייליו שיד היום לרומניה. כשהייתי תינוק עברנו מיד לצפון הונגריה שהיה חלק של צ'כוסלובקיה. אבא שלי היה מנהל בית חרושת לזכוכית, גם במקום הולדתי הוא עבד בבית חרושת לזכוכית. בתור תלמיד השתייכתי לתנועת הנוער של השומר הצעיר בצ'כוסלובקיה ובמסגרת הזו הגעתי לארץ בעליה בלתי לגלית - יצאתי ב-1940 והגעתי לארץ ב-1944.

אווי: האם פגעה בך השואה?

חיים: לא בי אישית, אבל ההורים הושמדו באושוויץ.

אווי: האם הכרת איזה סבתא או סבא?

חיים: מצד אמא הכרתי אותם מצד אבא הכרתי רק את האחים והאחיות של אבא.

שמו של אבא היה אלכסנדר לסלו ואמא רוזליה שטרן.

אווי: מתי נולדו ההורים שלך?

חיים: אבא נולד ב-1884 בהונגריה בעיר מריליקט, אמא נולדה ב-1893 בעיר ביילי שגם אני נולדתי שם. אבא היה מומחה לבית חרושת לזכוכית, אמא היתה עקרת בית.

הילדות שלי, עד גיל 6, עברה בכפר בצפון הונגריה ומ-1918 זה היה צ'כוסלובקיה. גרנו שם עד שהגעתי לגיל בית הספר ואז אבא הצליח להעביר את המשרד שלו לעיר, איפוא שאני יכולתי ללכת לבית ספר יהודי. זה היה ברוטשרטס. המורה בכיתה אי היה נוצרי. עכ"פ גמרתי שם 4 שנים של ביי"ס יסודי, ומשם שלחו אותי לגימנסיה בו לימדו בשפה ההונגרית. ב-1934

עשיתי את הבגרות וב-35 נכנסתי לאוניברסיטה בברטיסלבה כדי ללמוד רפואה. אחרי שגמרתי את בית הספר הורים חזרו שוב לגור איפוא שהיה בית החרושת לזכוכית ושם גרנו עד שאבא נכנס לפנסיה ב-1936. ב-1938 השתנו הגבולות והיינו שייכים למדינה סלובקית שהיתה תחת השפעת הנאצים ב-1938 - לא קיבלו יותר את היהודים לאוניברסיטה. אני גמרתי 6 סמסטרים -

ז"א 3 שנים. בינתיים עברה העיר שלנו שוב להונגרים אבל מכיון שלא רציתי להיות שם חזרתי לברטיסלביה בתקווה שאוכל להמשיך ללמוד, אבל זה לא יצא לפועל, ולכן עבדתי בבית חרושת לעורות עד יום עלייתי ארצה ב-1940 אוי: בעצם סיפרת מעט מאוד על בית הוריד, שכחתי לשאול אם היו לך אחים ואחיות?

חיים: היה לי אח שחי בציכוסלובקיה שהיה מהנדס. ראיתי אותו עוד ב-1938- ואחר כך אחרי 36 שנים ב-1974 - שוב נפגשנו ברומניה, לשם הוא הגיע מציכוסלובקיה. אני זוכר אותו כשהיה ילד בן 16 וכאשר נפגשנו הוא היה בן 51 וסבא לנכדים. היתה לי גם אחות שנולדה ב 22 ובגיל שנתיים וחצי היא נפטרה מסקרלטינה, אבל עדיין אני זוכר אותה.

כשגרנו בכפר היתה לנו דירה בבית החרושת בת 8 חדרים, אחר כך כשאבא נכנס לפנסיה, בשנות 35-36, עברנו לדירה של 3 חדרים, אבל שם אני הייתי רק זמן קצר בלבד כי הייתי בברטיסלבה.

כשהייתי באיטליה שלחתי וקיבלתי כל הזמן מכתבים. המכתב האחרון שקיבלתי היה לפני ספטמבר 1943, האח שלי היה במאוטהאוזן ועבר את זה בשלום. אחרי השחרור ע"י הצבא האמריקאי הוא קיבל טיפוס הבהרות והבריא מזה. היה לי חבר בעליה הבלתי לגלית אשר היה טייס. באיטליה הוא התגייס לצבא הצ'כי וביולי 45 הוא כבר מצא את האח שלי ועשה לי את הקשר עם אחי. הוא התחיל גם להתעניין בהורים שלי בכל מיני משרדים, בהמשך כתבו לאח שלי שההורים של חיים לסלו גורשו ביוני 1944 לאושוויץ ומאז לא שמעו מהם שום דבר. האח שלי שחזר בשלום ממאטהוזן נמצא בעיר פילקובו לא רחוק מהעיר שלי לשעבר. הוא עובד שם בבית חרושת ושם גם החבר שלי התקשר אליו.

אוי: בקשר למשפחתך האם הייתם דתיים או ציונים?

חיים: לא היינו דתיים ולא ציונים, היינו חילונים, אבל ביום כיפור ובראש השנה הלכנו לבית כנסת וביום כיפור מצנו. בכל יום שישי אמא היתה מדליקה נרות. הסבתות משני הצדדים היו דתיות והסבתא מצד אמא כאשר באה לבקר אותנו בישראל בעצמה את האוכל שלה כי לא היה לה מספיק כשר מה שאמא היתה מבשלת. לסבא תמיד עשתה ציפס. אווי: אז איך בעצם הגעת לתנועת הוער ציונית?

חיים: סיפרתי שיצחק פטיש שהיה שגריר ישראל, היה המניע ומסדר גם את העלייה, כבר בגיל 10 הייתי בתנועה.

עוד אני זוכר מילדותי שהציעו לאבא ב-1934 לעבוד בבית חרושת לזכוכית במצרים, אבא היה מוכן אבל אמא לא הסכימה בשום אופן, לחיות בין ערבים. אילו היינו יוצאים למצרים אולי הם היו ניצלים, מי יודע!

העליה הבלתי ליגלית

ב-5.16 התחילה העליה הבלתי ליגלית שלי על אונייה ישנה בת 60 שנה, היו לה 2 גלגלים גדולים בצדדים. היינו 600 איש.

אווי: אולי תספר בכמה מילים על תנועת הנוער שלך?

חיים: נכנסתי לתנועה בהשפעת יצחק פטיש, חבר טוב שלי, הוא היה שגריר ישראל באוסטריה אח"כ. הוא חבר כפר מסריק. בגימנסיה כאשר שאלו על הלאום של כל אחד הוא כבר אז אמר יהודי, אנחנו כולנו אמרנו הונגרים. ובכן האוניה הבלתי ליגלית שלנו שמה היה פנטשואה. הצטרכנו לצאת ב-1939-30 לספטמבר, עם אונייה תחת דגל של דרום אפריקה. האוניה הייתה צריכה לבוא ממרסייל אבל פרצה מלחמה והצרפתים החרימו את האוניה הזאת. קיבלנו את ההודעה בברטיסלביה שיוצאים אומנם לעליה אבל חיכינו עד ה-16.5, עד שהגיעה האוניה הזאת שלנו, מישהו אמר אז שהיא נראית כמו קריקטורה של צוללת. היו בה 3 קומות, קומה אחת הייתה מתחת למים בלי חלונות שם אנחנו הצעירים גרנו, לשתי הקבינות שלנו נתנו שם על פי בית הסוהר בארץ "עכו, והקבינה השניה לפי בית הסוהר המפורסם אילבה בצ'כוסלובקיה.

לכל אחד היה מקום של 45 ס"מ. שם היו 3 קומות, בקומה האמצעית גרו הנשים והיותר מבוגרים. בקומה העליונה גרו הצוות של 12 איש. רב החובל שלנו היה מהגר רוסי ואשתו הייתה רופאה. הנסיעה שלנו שהיתה אמורה לקחת בדרך כלל 4-6 שבועות לקחה לנו 4 שנים ושבועיים. על הדנובה נשארנו 4 חודשים, מזה 3 חודשים עמדנו בצד היוגוסלבי ושם גם נתנו לנו לרדת לחוף. הרומנים לא רצו לתת לנו לעבור דרך שער הברזל כי הם אמרו שמכיון שהאוניה במצב כל גרוע, אינם לוקחים על עצמם אחריות על חייהם של 500 איש. אבל האמת היתה שלא היה כסף כדי לתת להם בקשיש. בסוף עשו היוגוסלבים איזה תרגיל ושחררו אותנו אחרי בירר ושם עברנו את שער הברזל, זה היה במרחק של 30 ק"מ. הגענו לסולימה והמשכנו את דרכנו דרך הים השחור, אחר כך ע"י הבוספורוס. בינתיים כבר היה חודש אוקטובר, ושם התקלקלו המעונות של האוניה. הגענו בלילה לאיזה אי בודד ושם

האוניה טבעה, שם האי הבודד היה קמילניסי. זה היה במרחק של 100 ק"מ מבריתים.

האי הבודד

הדתיים שבינינו אמרו אז שהאוניה טבעה בגלל שה שבראש השנה אכלנו בשר שלא היה מספיק כשר, קיבלנו את הבשר מרב החובל היהודי בפיראוס. מהאי הבודד יצאו 5 אנשים עם סירה קטנה כדי להזעיק עזרה. שמענו את קורותיהם רק כעבור $\frac{1}{2}$ שנה, כי הם מצאו אונית מלחמה בריטית ואלה לקחו אותם לאלכסנדריה. האיטלקים בינתיים באו לאי וקלחו קודם כל את הילדים והנשים לרודוס שהיתה שייכת לאיטלקים, אחרי כמה שעות לקחו גם אותנו.

באי הבודד מצאנו איזה בור עמוק עם מים בעומק של 20 מטר, היתה לנו משאבה מהאוניה אבל היה צריך להוריד אותה עם חבלים למטה כדי להעלות את המים, בכל אופן היו לנו מים. הורדנו מהאוניה את כל המזון שהיה לנו שם והלכנו לתפוס דגים. אכלנו רק פעם אחת ביום כי לא ידענו כמה זמן שנשאר שם.

אווי: האם האוניה היתר בקרבת מקום?

חיים: כן האוניה הייתה בקרבת החוף אבל אחרי 24 שעות היא טבעה בו במקום. הספקנו להוריד כל מה שאפשר היה, הדתיים שבינינו לא עשו שום דבר כי זה היה בדיוק יום כיפור. היה שם סיפור מעניין, היו אוניות בים מהן נפלו חביות עם שמן זיתים, רצינו להציל את השמן בשבילנו מהמים אבל בדיוק הוצאנו את הזיתים.

עברנו לידי האיטלקים

אחרי שבוע ימים לקחו אותנו לרודוס ושם נשארנו שנתיים. שם עברו עלינו כמה הפצצות מצד האנגלים והאמריקאים אבל זה עבר עלינו בשלום. אחרי שנתיים, במרס 1942 אותה אונית מלחמה איטלקית שלקחה אותנו לדרום איטליה למחנה בסרמונטה. הגענו קודם כל לברי ושם נכנסנו כולנו לקרנטנה, כי ברודוס ובאוניה היו מיליונים של פשפשים. החלטנו שטוב שהפשפשים טבעו יחד עם האוניה אבל חלק מהפשפשים עדיין לקחנו אתנו. ברודוס עבדתי במרפאה, בפרמונטי היו 2000 איש, חצי מהם היו יהודים, חצי היו נוצרים, יוונים, צרפתים וקומוניסטים איטלקים, גם כמה סינים שלא היו

באיטליה אבל היו אזרחים של ארץ שהאיטלקים היו במצב מלהמה אתם, לכן גם אותם הכניסו למחנה. בפרמונטי אנחנו הצי'כוסלובקים קיבלנו חבילות מהצלב האדום הצי'כוסלובקי. שם גם קיבלנו מאיטלקים כסף ומהכסף שילמנו את האוכל שלנו. עבדתי שם במטבח. בספטמבר 43 פתאום נכבה החשמל במחנה כולו. המחנה היה בעמק ומסביב היו הרים, ראינו בכל מיני מקומות מדורות מכיון שלא היה חשמל לא יכולנו לשמוע חדשות ברדיו, אבל היו אנשים שזכרו שבפעם קודמת של הפסקת חשמל גם עשו מדורות והחליטו שזו הפסקת אש. הקומנדנט של המחנה נסע לעיירה וכשחזר אמר שהאיטלקים עשו הפסקת אש עד ל - 13 בספטמבר. הוא אמר לנו שאנחנו חופשים ויכולים לעשות מה שאנחנו רוצים. מכיון שעבדתי במטבח הייתי בקשר עם טבח איטלקי והוא הכיר איטלקים שונים ואנחנו 8 איש, הלכנו אתו להרים, הרי מסביב היו עדיין גרמנים. כך כולם נעלמו מהמחנה. הגענו למקום נידח בסנטה סופיה ושם גרנו אצל איכר שהכיר את הטבח שלנו. הם לא ידעו כלל מה זה יהודים, וכך אנחנו הלכנו ביום ראשון לכנסיה. עבדתי אצל האיכר בבציר ענבים וגם דרכנו על הענבים ברגלים עדן שהעבירו אותם לחבית גדולה. נשארנו שם 8-10 ימים, ואז קיבלתי הודעה שהצבא הבריטי נכנס למחנה. חזרנו לשם ואחרי זמן מה הגיעו לשם החיילים הארץ ישראלים מיחידת ההובלה 468. הם התחילו לטפל בנו, הם הכינו לנו איזו הכשרה ע"י ברי, ואנחנו - 12 חבריה הלכנו להכשרה הזו, אני יצאתי שם לעבודת חוץ אצל Air Force.

קסטה 38 נגמרה. המשך בקסטה 39.

יציאה לארץ ישראל

חילקו לנו צרטיפיקטים. במחנה עבדתי במשרד הארץ ישראלי וחששתי שאם אלך להכשרה הזאת לא אזכה לצרטיפיקט, אבל הבטיחו לי שגם אם אלך להכשרה אקבל צרטיפיקט. ובכן נסענו באוניה בריטית לאלכסנדריה. באותה האוניה נסעו שבויים גרמנים אבל לא ראינו אותם במשך כל הנסיעה. מהנמל באלכסנדריה עלינו לרכבת ושם המלווים שלנו היו כבר חיילים ארץ ישראלים. בדרך ע"י תעלת סואץ עברנו את הגשר באיסמאליה ונוספו לנו ברכבת תימנים, זו היתה הפעם הראשונה בחיים שראינו יהודים תימנים. עוד אני זוכר שבדרך לסיני בתחנה ע"י אזור הגבול ירדנו מהרכבת לאוהל גדול ושם קיבלנו שתיה וסנדביצים. עם אותה רכבת הגענו לפלסטינה, אני זוכר כמה מקומות שעברנו ביניהם גם זכרון יעקב. הגענו לעתלית וירדנו למחנה

בעתלית, שם האנגלים שמרו מאוד לא לתת לאף ישראלי להיכנס למחנה. אבל שם הסתובב מיכה נחן בבגדים של גפיר, ופנה אלינו - היינו 12 איש מההכשרה - שהיה לנו גם דגל - ושאל אם אנחנו רוצים לבוא לקיבוץ מעין צבי. אנחנו היינו שניים שאמרנו כן, החבר השני היה נגר ואז הוא שאל את ככוס אם יש נגריה בקיבוץ. למעשה עבדו אז בנגריה רק 2 אנשים וגם להם לא היתה תמיד עבודה. כך שהחבר שלי עבד בכל מיני מקומות עבודה ולכן עזב.

במעין - צבי

זה היה ב 1944. אני גרתי באוהל ומיד בהתחלה תפסתי קדחת, שלוש פעמים. התחלתי לעבוד בבנות ושם עבדתי רצוף מ-1967 - 1944. אחר כך התחלתי לעבוד ב"צבי" ויותר מאוחר בסקופוס. כשעבדתי בבנות עברתי אז 2-3 השתלמויות שהיו קשורות בבנות. בשנת 1960 - 1959 הייתי בתפקיד של קופאי. הייתי חבר בהגנה, אבל לא השתתפתי בשום פעילות ומ-1948 כשנוסדה מדינת ישראל יצאתי למילואים עד גיל 50. במילואים הייתי בחיל הורפואה, חובש פלוגתי.

זכורה לי פרשיה אחת. ב-1946 כשהגיעה לחופי הארץ אוניה עם עולים בלתי לגליים חלק מהם הגיעו לגבעת חיים. הצבא הקיף את גבעת חיים. הישוב אז שלח לשם תגבורת של אנשים מכל מיני ישובים בסביבה וגם מזיכרון אבל אנחנו הגענו רק עד עין החורש, ואי אפשר היה להגיע לגבעת חיים. בערב חזרנו עם הזיכרונים בשני אוטובוסים ומשאית, על יד העליה לזיכרון תפסו אותנו הבריטים, כי היה עוצר אחרי 18.00 וכך לקחו אותנו למשטרת זיכרון יעקב. אחר כך שלחו אותנו לעתלית ללילה אחת ואחר כך לקחו אותנו ללטרון. היינו קבוצה של כ-40 איש ממעין צבי. אחרי 8 ימים שחררו חלק מאתנו וביניהם גם אני הייתי, האחרים נשאר שם חודש וחצי עד השחרור. כשהבריטים שאלו מה עשינו בדרך, אמרנו שהיינו בכינוס חקלאי בחדרה.

חתונה ומשפחה

בשנת 1954 נפתח במעין צבי אולפן מס' 2. אני מיד התאהבתי בבחורה ששמה היה לוטי גץ. אני זוכר שהיא רצתה לדבר רק עברית. כשנגמר האולפן היא עזבה לקרית טבעון. נסעתי לבקר אותה כמה פעמים ואחרי 3 חודשים היא החליטה לחזור ואנחנו התחתנו ואנחנו מאושרים.

ד